

цієї проблеми. Щоб засідання „круглого столу” проходило активно та цікаво, необхідно налаштувати слухачів на обмін думками та підтримувати атмосферу вільного обговорення.

Методологічний аспект застосування неімітаційних форм навчання полягає в тому, що студенти отримують реальну практику формулювання своєї точки зору, осмислення системи аргументації, тобто перетворення інформації в знання, а знань – у переконання та погляди. Колективна форма взаємодії та спілкування вчить студентів правильно формулювати думки, грамотно говорити, слухати, чути та розуміти інших, коректно й аргументовано вести дискусію. Під час занять, проведених у неімітаційній формі, формуються предметні і соціальні якості професіонала, досягаються цілі навчання та виховання особистості майбутнього вчителя іноземної мови.

Особливість колективної розумової діяльності полягає в тому, що в ній існує жорстка залежність діяльності конкретного студента від однокурсника; вона допомагає вирішити психологічні проблеми колективу; відбувається „передача” дії від одного учасника до іншого; розвиваються навички самоврядування [5].

Висновки. Головним завданням вищого навчального закладу на сучасному етапі є підготовка фахівців, здатних нестандартно, гнучко і своєчасно реагувати на зміни, які відбуваються у світі. Отже методологічний аспект застосування неімітаційних форм навчання відіграє важливу роль у формуванні ключових компетенцій майбутнього вчителя іноземної мови.

Інноваційні методи дозволили змінити роль викладача, який є не тільки носієм знання, але й наставником, який ініціює творчі пошуки студентів. Отже, методологічний аспект застосування неімітаційних форм навчання вчителів іноземної мови значно підвищує продуктивність засвоєння знань студентами ВНЗ.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2-х кн.: навч.-метод. посібник / І. Д. Бех. – К.: Либідь, 2003. – Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. – 280 с.
2. Згуровський М. З. Реальний шлях збереження освіти реформування / М. З. Згуровський // Освіта і управління. – 2007. – №1. – С. 6-12.
3. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / В. Г. Кремень. – К.: Грамота, 2005. – 448 с.
4. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес: Матеріали до першої лекції / Уклад. М. Ф. Степко, Я. Я. Болубаш, К. М. Левківський, Ю. В. Сухарніков; – відп. ред. М. Ф. Степко. – К.: Изд., 2004. – 24 с.
5. Ніколаєнко С. М. Вища освіта – джерело соціально-економічного і культурного розвитку суспільства. – К.: Знання, 2005. – 319 с.
6. Подмазін С. І. Теоретичні основи особово-орієнтованої освіти / С. І. Подмазін // Програма розвитку освітньої системи Ленінського району. Запоріжжя: Офіс-маркет, 1999. – С. 15-30.
7. Харківська А. А. Інновації в сучасній освіті / А. А. Харківська // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Спецвипуск «Сучасні тенденції в педагогічній науці України та Ізраїлю шлях до інтеграції»: зб. наук. пр. / [гол. ред. І. М. Богданова]. – Одеса, 2010. – С. 344-349.
8. Шадриков В. Д. Новая модель специалиста: инновационная подготовка и компетентностный подход / В. Д. Шадриков // Высшее образование сегодня. – 2004. – № 8. – С. 26-31.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Белікова Ірина Валентинівна – викладач кафедри іноземної філології Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Мирослава ВЕЧІРКО (Кіровоград, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті розглядаються різні наукові підходи до проблеми професійного самовизначення та категорія готовності до професійного самовизначення. Визначаються особливості готовності до професійного самовизначення вчителів філологічних спеціальностей.

Ключові слова: самовизначення, професійне самовизначення, готовність, вчителі філологічних спеціальностей.
The article deals with different scientific approaches to the problem of professional self-determination and the category of readiness to professional self-determination. The author identified peculiarities of readiness to professional self-determination of the teachers of philological specialties.

Keywords: self-determination, professional self-determination, readiness, teachers of philological specialties.

Сьогодні у практиці педагогічної освіти проблема самовизначення і самореалізації особистості майбутнього вчителя у професійній діяльності набуває актуального характеру. З огляду на це, одним із важливих психолого-педагогічних напрямків у сучасній науці залишається дослідження категорії професійного самовизначення, ключовою складовою якого є поняття «самовизначення», складне за змістом, воно стало предметом дослідження психологів, педагогів, соціологів, філософів.

Вивчення проблеми самовизначення особистості у різний час займалися Л. С. Виготський, І. С. Кон, С. Л. Рубінштейн, В. Ф. Сафін та інші. Аналіз наукової літератури дозволяє зробити висновок, що термін «самовизначення» використовується для позначення процесу дорослішання людини, формування життєвої перспективи, життєвих планів, вибору професії, своєї думки стосовно факту, події, тобто для характеристик осмисленої та цілеспрямованої діяльності людини, що врешті-решт приводить до досягнення поставленої мети. Дослідники, так чи інакше, пов'язують самовизначення людини з процесом вибору нею власної позиції, свого життєвого шляху і розглядають цю категорію в аспекті ціннісно-змістовного підходу. Будучи найважливішим елементом самовизначення, ціннісні орієнтації, життєві плани і цілі, як вважає Є. І. Головаха [2: 27], роблять акцент на самодетермінації особистості, її орієнтації на майбутню життєву перспективу. При цьому слід враховувати наявність у людини ієрархії життєвих цінностей (матеріальна забезпеченість, робота, сім'я, здоров'я, відпочинок, творчість та ін.). Тут важливо відзначити, що процес самовизначення відбувається ефективніше, коли людина шукає особистісні смисли свого існування, визначає своє ставлення до суспільно-виробленої системи цінностей, тобто в основі самовизначення покладено особистісне самовизначення, що забезпечує орієнтацію у навколишньому світі.

У сучасній науці у тісному взаємозв'язку із загальним процесом самовизначення розглядається професійне самовизначення, психологічні аспекти якого досліджували К. О. Абульханова-Славська, Л. І. Божович, М. Р. Гінзбург, Є. О. Клімов, Н. В. Самоукіна, П. А. Шавір. Педагогічний аспект професійного самовизначення вивчали Г. О. Балл, В. В. Борисов, О. І. Вітковська, Ю. І. Завалевський, О. Ф. Капустіна, О. Ф. Кисла, Ф. В. Повшедна, М. С. Пряжніков, С. М. Чистякова, М. Г. Чобітько та ін. Зв'язок самовизначення із входженням молоді в соціальні інститути та різні сфери життєдіяльності розглядається в роботах Б. Г. Ананьева, Є. І. Головахи, О. А. Ігнатюк, Є. М. Павлутенкова, М. І. Піддячого, В. В. Радула та ін.

Аналіз наукових робіт у галузі професійного самовизначення дозволяє відмітити тенденцію розширення в трактуванні самовизначення від розуміння його як первинного вибору професії до розуміння суті професійного самовизначення як вибору себе у професії, як необхідного і важливого аспекту всього процесу професіоналізації особистості.

Постійно підкреслюючи нерозривний зв'язок професійного самовизначення із самореалізацією людини в інших важливих сферах життя, М. С. Пряжніков відзначає: «Суттю професійного самовизначення є самостійне і усвідомлене знаходження смислів виконуваної роботи і усієї життєдіяльності в конкретній культурно-історичній (соціально-економічній) ситуації» [9: 17]. Український дослідник Ю. І. Завалевський професійне самовизначення розглядає як «вибір із арсеналу професій, що найбільше відповідає індивідуальним рисам людини» [3: 151].

Отже, категорія «професійне самовизначення» включає три складові, взаємопов'язані частини – самовизначення, вибору професії та рівня усвідомленості участі особистості у процесі професійного самовизначення.

Одним із важливих етапів професійного самовизначення науковці, зокрема П. А. Шавір, Т. В. Кудрявцев, В. Ф. Сафін, Є. І. Головаха, називають професійний вибір, основними характеристиками якого є усвідомленість і раціональність, однак відомо, що вибір професії, який здійснює молода людина, далеко не завжди є достатньо обґрунтованим. Не завжди учні шкіл адекватно оцінюють свої особистісні особливості і реальні можливості, зміст майбутньої діяльності. Часто їх рішення приймаються під прямим впливом зовнішніх і випадкових обставин або тільки під впливом батьків, товаришів, засобів масової інформації і т. ін., на думку В. Ф. Сафіна, «у цьому випадку не відбувається справжнього самовизначення, так як активність особистості замінюється установками авторитетної особистості (батьків, учителів, друзів)» [12: 45].

Оскільки для професійного самовизначення найбільш сензитивним періодом є юнацький вік, науковці останнім часом вивчають цю проблему саме на етапі здобуття вищої освіти. Так, з точки зору Ф. В. Повшедної, «метою професійного самовизначення майбутнього педагога є формування внутрішньої готовності до усвідомленої і самостійної побудови моделі власної поведінки і перспектив свого розвитку в рамках обраної професії, готовність розглядати себе особистістю, яка розвивається, самостійно знаходити особистіснозначущі змісти, вибудовувати свою поведінку, формувати професійно-значущі якості» [8: 26], а підготовку майбутнього вчителя до професійного самовизначення вчена розуміє як «складний цілісний особистісно-зорієнтований процес, спрямований на формування індивідуальної позиції і результат вибору, проектування власної професійної діяльності і самореалізації у ній» [8: 66].

Українська дослідниця О. Ф. Кисла вважає, що «професійне самовизначення – це складний багатокомпонентний процес, спрямований на вирішення майбутніми вчителями початкових класів

важливих питань самоактуалізації, здійснення вибору та знаходження свого місця в житті. Це поступальний рух, що відбувається у внутрішньому й зовнішньому виявах особистості та здійснюється через прийняття рішень, які спрямовують цей рух, а також через пошук оптимальних засобів реалізації цих рішень і коригування професійних планів у напрямку їх більшої реалістичності» [4: 35].

Узагальнення поглядів щодо професійного самовизначення як психолого-педагогічної проблеми приводить нас до думки, що вчені визначають не тільки співвіднесеність зовнішніх і внутрішніх детермінант у процесі самовизначення особистості, але і його основні функції і механізми – становлення людини як суб'єкта власного розвитку (саморозвитку) засобами рефлексії себе, свого життя і формування відношення до себе, інших людей і до оточуючого світу.

Поділяючи точку зору Ф. В. Повшедної, ми розглядаємо професійне самовизначення на етапі здобуття вищої освіти, оскільки у процесі соціалізації особистості важливе місце займає період навчання у ВНЗ, а у більшості випадків саме студентський вік стає визначальним у житті людини, оскільки вона зазнає значних змін у власному розвитку та становленні, у цей час відбувається формування світогляду, цілісного Я-образу, самовизначення у життєвих та професійних планах, які пов'язані із педагогічною і філологічною освітою майбутнього вчителя. Отже, професійне самовизначення ми розуміємо як довготривалий, динамічний, цілісний процес входження у професію, результат вибору і проектування майбутньої педагогічної діяльності вчителя-філолога, який відбувається в освітньому середовищі вищого навчального закладу, шляхом усвідомленого і активного ставлення студента до власної життєвої перспективи, до оволодіння майбутньою професією вчителя філологічних спеціальностей, що передбачає високий рівень мовленнєвих та ораторських здібностей, розвинену емпатію, любов і повагу до дітей, психологічну проникливість та здатність до комунікації.

Предметом нашого дослідження стало професійне самовизначення майбутнього педагога, а саме вчителя-філолога. Однією із важливих особливостей педагогічної професії є те, що об'єктом і продуктом її діяльності є людина, «людська особистість – це найскладніший сплав фізичних і духовних сил, думок, почуттів, волі, характеру, настроїв. Без знання всього цього неможливо ні вчити, ні виховувати», – стверджував В. О. Сухомлинський [14: 62].

Основу професії вчителя складає педагогічна діяльність, яка «... являє собою вид соціальної діяльності, спрямованої на передачу від старших поколінь молодшим накопичених людством культури і досвіду, створення умов для їх особистісного розвитку і підготовку до виконання певних соціальних ролей у суспільстві» [6: 24].

Суб'єктом педагогічної діяльності є вчитель, до основних якостей якого можна віднести соціально значущі особистісні якості: позитивний моральний склад людини, любов до дітей, до людей, здатність до неперервної самоосвіти, емоційну зрілість. Талановитим учителям має бути «власлива любов до дітей і захоплення своєю справою» [5: 457]. Очевидно, що успіх професійного самовизначення майбутнього вчителя багато у чому залежить від наявності у нього схильностей до педагогічної діяльності, покликання до неї.

Останнім часом у психолого-педагогічній літературі значну увагу приділяють характеристиці готовності людини до виконання певної діяльності, ефективність якої залежить від психологічної і практичної готовності до діяльності. Вивченню проблеми формування готовності до того чи іншого виду діяльності присвячені філософські, соціологічні та психолого-педагогічні дослідження цілого ряду вчених (Б. Г. Анан'єв, М. І. Дяченко, Л. А. Кандибович, Г. С. Костюк, М. Д. Левітов, В. М. Мясіщев, С. Л. Рубінштейн, С. М. Чистякова та інші). Сутність поняття «готовність до діяльності» має різні підходи, що пояснює різні точки зору дослідників з цієї проблеми. Ми, поділяючи думку тих дослідників, які готовність до професійного самовизначення розглядають як складний цілісний стан особистості, визначаємо «готовність до професійного самовизначення майбутнього вчителя філологічних спеціальностей» як важливу складову професійного становлення та складний цілісний стан соціалізації особистості, що характеризується сукупністю її професійно важливих якостей, і забезпечує їй свідомий перехід із системи вузівської підготовки в систему професійної діяльності і успішну самореалізацію в ній на основі ціннісного ставлення до педагогічної праці, володіння способами самопізнання, самоаналізу і самооцінки, прагнення до самоосвіти та самовиховання, здійснення самоконтролю і самокорекції, наявності професійних здібностей, педагогічних та філологічних, таких як повага, щирість, любов до дітей, розвинена уява, поетичне сприйняття довкілля, спостережливість та здатність до комунікації (у тому числі міжмовної).

Навчання у вищому педагогічному навчальному закладі – це важливий етап у процесі професійного самовизначення майбутнього вчителя, адже саме у студентському віці у реальній навчально-пізнавальній діяльності відбуваються глибокі зміни у самосвідомості, самопізнанні і самовизначенні особистості. Отже, професійне самовизначення майбутнього вчителя у вищій школі – це цілісний процес входження особистості у сферу педагогічної діяльності на основі власного вибору. Особливості професійного самовизначення майбутнього вчителя пояснюються своєрідністю педагогічної професії, її багатофункціональністю і спрямованістю на розвиток особистості школяра, її

творчої індивідуальності, на підготовку підростаючого покоління до життя на основі накопиченої людством культури. Це визначає соціальну значущість професії вчителя, від якого багато у чому залежить майбутнє суспільства.

Студенти філологічних факультетів – це майбутні учителі, фундаментальна підготовка яких (література й мова) безпосередньо лежить у площині культури та мистецтва, а тому вони повинні мати розвинену естетичну чутливість, високий рівень асоціативного мислення, відчуття краси поетичного відображення. У контексті філологічної підготовки можливо найповніше реалізувати завдання гуманітарного виховання молоді, залучення її до багатств світової духовної культури, що, у свою чергу, сприяє духовному і моральному зростанню майбутнього покоління. Підготовка вчителів філологічних спеціальностей за напрямом 6.020303 Філологія (освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр») в Україні здійснюється за спеціальностями «Українська мова та література», «Мова і література» (із зазначенням мови).

Специфікою професійно-педагогічної спрямованості вчителя-філолога є усвідомлення того, що для нього комунікація є не тільки засобом, а й метою та завданням навчання. До того ж у контексті глобалізації світового освітнього простору актуальною для майбутнього вчителя іноземної філології є здатність до міжкультурної взаємодії та міжмовної комунікації, це свідчить про значущість полікультурного компонента у професійній підготовці майбутнього фахівця, оскільки він повинен одночасно усвідомлювати себе носієм національних і світових цінностей.

Художня література є важливою частиною фахового навчання майбутнього вчителя філологічних спеціальностей, враховуючи її суспільні функції як виду мистецтва, варто зауважити, що результатом професійної підготовки майбутнього вчителя-філолога є опанування ним таких соціокультурних цінностей, як: особистісні цінності людини, яка перебуває в постійному діалозі із собою, з іншими людьми, національною культурою, культурами країн, мови яких вивчаються. Функції, які виконують твори художньої літератури у суспільному житті, полягають у тому, щоб засобами художніх образів формувати естетичні погляди людей як специфічні канали регуляції їхньої діяльності та шляхом вироблення певних ідеалів й прагнень створювати відповідні настрої, спонукати до тої або іншої дії.

Доведено, що викладання літератури – це специфічна галузь педагогічної діяльності, котра вимагає від особистості вчителя нестандартного художньо-педагогічного мислення, оскільки він повинен у художньому творі бачити не тільки зовнішні прояви, але уміти відчутти внутрішній зміст – ідею, переживання, мотиви вчинків персонажів. Для цього йому необхідна розвинена емпатія, психологічна проникливість, вміння створювати в уяві образи людей, предметів, явищ (образне мислення), аналітичне та синтетичне мислення [7: 169]. Серед якостей та здібностей, необхідних учителю літератури, дослідники також виділяють поетичне сприйняття доквілля, спостережливість, багатство словникового запасу, емоційну розвиненість, відчуття мови, багатство словесних асоціацій, розвинену фантазію, оригінальність мислення та мовлення, художній смак [13: 133].

Отже, досліджуючи специфічні особливості формування готовності до професійного самовизначення вчителя філологічних спеціальностей, ми визначаємо:

- здатність до комунікації, у тому числі іншомовної, оскільки комунікація для філолога є не тільки засобом, а й метою та завданням навчання;
- сформованість образного та критичного мислення як результат роботи з художнім текстом;
- здатність до компаративного аналізу як результат роботи із великим масивом світової літератури;
- здатність до публічної комунікації як результат володіння мистецтвом риторики;
- сформованість полікультурності на основі «діалогу культур» країн мову і літературу яких вивчають майбутні вчителі іноземної філології;
- розвиненість особливого світосприйняття у процесі формування образної картини світу засобами художньої літератури.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Абульханова-Славская К. А. Стратегия жизни / К. А. Абульханова-Славская. – М. : Мысль, 1991. – 299 с.
2. Головаха Е. И. Жизненная перспектива и профессиональное самоопределение молодежи / Е. И. Головаха. – К. : Наукова Думка, 1988. – 142 с.
3. Завалевський Ю. І. Педагогічні технології підготовки конкурентоспроможного вчителя: [навч. посіб.] / Ю. І. Завалевський. – Чернівці : Букрек, 2011. – 303 с.
4. Кисла О. Ф. Особливості розвитку професійного самовизначення майбутніх учителів початкових класів в умовах ступеневої підготовки: дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / Кисла Оксана Федосіївна; Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2008. – 259 с.
5. Левитов Н. Д. Детская и педагогическая психология : учебное пособие для пед. институтов / Н. Д. Левитов. – [2-е изд., испр. и доп.]. – М. : Просвещение, 1964. – 478 с.
6. Педагогика : учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений / В. А. Сластенин, И. Ф. Исаев, А. И. Мищенко, Е. Н. Шиянов. – М. : Школа-Пресс, 1997. – 512 с.

7. Педагогічна психологія : навч. посібник / Л. М. Проколієнко, М. Й. Боришевський, В. О. Моляко та ін. // За ред. Л. М. Проколієнко, Д. Ф. Ніколенка. – К. : Вища школа, 1991. – 183 с.
8. Повшедная Ф. В. Методологические основы профессионального самоопределения будущего учителя: [монография] / Ф. В. Повшедная. – Н. Новгород : НГПУ, 2002. – 166 с.
9. Пряжников Н. С. Профессиональное и личностное самоопределение / Н. С. Пряжников. – М. : Ин-т практ. психологии; Воронеж : НПО МОДЭК, 1996. – 256 с.
10. Радул В. В. Основи професійного становлення особистості сучасного вчителя : навчальний посібник / В. В. Радул, В. О. Кравцов, М. В. Михайліченко. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2007. – 252 с.
11. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб. : Питер, 2002. – 781 с.
12. Сафин В. Ф. Самоопределение личности. Теоретические и эмпирические аспекты исследования : [монография] / В. Ф. Сафин. – Уфа : «Гилем», 2004. – 258 с.
13. Семенов О. М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури : [монографія] / О. М. Семенов. – Суми : ВВП „Мрія-1” ТОВ, 2005. – 404с.
14. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором школи. – К. : Радянська школа, 1988. – 284 с.
15. Шавир П. А. Психология профессионального самоопределения в ранней юности / П. А. Шавир. – М. : Педагогика, 1981. – 95 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Вечірко Мирослава Сергіївна – головний спеціаліст відділу ПРГ та РФО Управління ДМС України в Кіровоградській області.

Катерина ГУСЕВА (Кіровоград, Україна)

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО САМОВИРАЖЕННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА ЧЕРЕЗ РОЗУМІННЯ СИМВОЛУ ЯК ЗАСОБУ ВИРАЗНОСТІ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ

Нові соціокультурні умови вимагають від вчителя образотворчого мистецтва не лише теоретичних та історичних знань образотворчого мистецтва, але і власного творчого самовираження. Результатом такого самовираження є створення твору мистецтва, який містить в собі художній образ, що виражається через символ і розглядається як явище складне та багатозначне.

Ключові слова: творче самовираження, творча індивідуальність, символ, художній образ, художня творчість, засіб виразності, образ.

New socio-cultural conditions require from a teacher of fine arts not only theoretical and historical knowledge of the discipline but also his own creative expression. The result of this expression is a work of art that embodies an artistic image; the latter is expressed through symbols and acts as a complex and meaningful phenomenon.

Keywords: creative expression, creative personality, character art image, art work, a means of expression, an image.

Постановка проблеми. Розвиток сучасної освіти, головною цінністю якої виступає людина, а саме людина-творець, культурна людина, що здатна вирішувати актуальні життєві та професійні проблеми, направлено на створення відповідних оптимальних умов для розкриття здібностей, творчого потенціалу, становлення емоційно-ціннісних відносин людини до навколишнього світу, виховання її моральних та естетичних почуттів. Відповідно до системи освіти, виховання і навчання підростаючого покоління в нових соціокультурних умовах вимагає ініціативного, мобільного, творчо-активного педагога, який вміє працювати в режимі самостійного педагогічного пошуку шляхів виховання і навчання. Лише педагог, що володіє вище зазначеними якостями здатен сприяти розвитку вільної, креативної, самостійної особистості, що є суб'єктом власного життя.

На сучасному етапі освіти підготовка майбутніх вчителів образотворчого мистецтва не повинна зводитися лише до підготовки вузького-профільного фахівця для викладання уроків образотворчого мистецтва. Підготовка вчителя образотворчого мистецтва повинна бути направлена на становлення та розвиток особистості педагога-художника, формування його компетентності, а також в процесі художньо-освітньої діяльності необхідно створювати умови реалізації особистісного потенціалу, творчого самовираження, сприйняття прекрасного, художнього освоєння дійсності та самопізнання.

Метою написання статті є виокремлення способів формування творчого самовираження майбутніх вчителів образотворчого мистецтва.

У процесі підготовки вчителів образотворчого мистецтва необхідно враховувати той факт, що студенти різною мірою схильні до художньої творчості, яка зумовлена схильністю, обдарованістю, геніальністю, що є генетично закладені природою і успадковані від предків, а також і від соціальних факторів якими виступають виховання особистості, суспільний устрій, суспільна свідомість. Тому проблема творчого самовираження в образотворчому мистецтві носить багатоплановий характер і